

Розвиток креативного мислення майбутніх педагогів у закладах вищої освіти

Анотація. Актуальність нашої теми дослідження викликана тим, що в педагогічній площині креативність розглядається як творча здібність, яка є потужним фактором розвитку особистості, визначає її готовність до нестандартного мислення й поведінки. Ця обставина й актуалізувала перед практичною освітою завдання виховання креативної особистості, здатної до творчої діяльності в різних сферах свого життя. Розглянуто зміст та основні ознаки креативного мислення майбутніх педагогів у ЗВО. Встановлено, що процес розвитку у педагогів креативного мислення спрямований на їх цілісне самовизначення та самовираження у навчальній та професійній діяльності. Акцентовано увагу на умовах, необхідних для розвитку навичок креативного мислення.

Ключові слова: креативність, креативне мислення, креативний розвиток, творчість, творча особистість, творчий потенціал.

Abstract. The relevance of our research topic is caused by the fact that, in the pedagogical field, creativity is considered as a creative ability, which is a powerful factor in the development of the individual, determines his readiness for non-standard thinking and behavior. This circumstance actualized the task of educating a creative personality capable of creative activity in various spheres of life before practical education. The content and main features of creative thinking of future teachers in higher education institutions are considered. It was established that the process of developing creative thinking among teachers is aimed at their integral self-determination and self-expression in educational and professional activities. Attention is focused on the conditions necessary for the development of creative thinking skills.

Keywords: creativity, creative thinking, creative development, creativity, creative personality, creative potential.

Постановка наукової проблеми. Закон України «Про вищу освіту» у статті 26 чітко вказує на необхідність створення в закладах вищої освіти (ЗВО) необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів [1]. Така увага з боку держави до проблеми розвитку креативності викликана тим, що одним із основних завдань освітнього процесу в умовах сьогодення є виховання талантів, збагачення на цій основі творчого потенціалу всього майбутнього покоління. У цьому контексті доречним є звернення до інноваційної креативної освіти, яка базується на застосуванні позитивних засобів креативної педагогічної системи у вихованні духовно багатой, соціально активної, фізично розвиненої творчої особистості.

Головним завданням закладів вищої освіти України на етапі модернізації системи вищої освіти є пошук форм її інтеграції з наукою і виробництвом, підвищення ролі та відповідальності майбутніх фахівців, забезпечення їх якісної підготовки на рівні міжнародних вимог. Високий рівень професійної кваліфікації сучасних фахівців повинен базуватися на креативному мисленні та здатності використовувати теоретичні надбання саме на практиці.

Саме у педагогічній площині креативність розглядається як творча здібність, що є рушійним фактором розвитку кожної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню креативності в освіті присвячені наукові праці Л. Корольової, А. Крафт, А. Міллер, В. Джеффері, Д. Флейт, Е. Аленсар, Дж. Відсом, М. Лієблінг, Н. Перейра. Проблематику розвитку навичок креативного мислення у студентів вивчали саме такі автори: Я. Надзігеоргіу, П. Фокіаліс, М. Кабуропоулоу, Н. Ларраз, І. Антонанзас, І. Суевас, І. Дроздова; становлення креативного підходу в навчальному процесі – А. Садикова, О. Шелестова, Дж. Відсом, Е. Аленсар, Д. Флейт, Н. Перейра; психологічний аналіз показників креативності у здобувачів вищої освіти – Г. Подлєсна, А. Ільченко; створення середовища для розвитку креативного мислення особистості – А. Бабак, В. Ворожбіт-Горбатюк; взаємозв'язок критичного і креативного мислення – О. Пошетун, Н. Жидкова; методи, що сприяють розвитку креативного мислення – У. Юлдашова, М. Бозорова, Н. Мансурова, З. Ахмедова, А. Шоазізова, Г. Муратова, Н. Абраїмова.

Метою статті є дослідження змісту, характерних ознак креативного мислення та умов самого розвитку навичок креативного мислення у майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Креативність є однією з найбільш цінних навичок навчання у XXI столітті. Вона сприймається як навичка мислення вищого порядку, заснована на складному і постформальному мисленні, пов'язаному зі створенням нових і цінних ідей у ході креативної діяльності. Навички мислення вищого порядку – це навички, притаманні професійному та стратегічному мисленню, що охоплюють критичне та креативне мислення. Розвиток креативного мислення майбутніх педагогів у закладах вищої освіти має важливе значення для досягнення ефективного та високого рівня навчання.

А. Міллер розглядає креативність як здатність, яка «сприяє поглибленому навчанню, формує здобувача вищої освіти, готового до професійної діяльності» [2].

Г. Подлесна та А. Ільченко трактують креативність як рівень обдарованості, здібностей до творчості, що проявляються в індивідуальному продуктивному, гнучкому мисленні і становить відносно стійку характеристику особистості.

Зокрема, Г. Айзенк, спираючись на дослідження Дж. Гілфорда про дивергентне мислення, акцентував свою увагу на тому, що креативність є компонентом загальної розумової обдарованості.

Коли ми говоримо про саму креативність майбутніх педагогів, то маємо на увазі процес суб'єктивного пізнання індивідом феноменальної і смислової сутності навколишнього світу та її об'єктивної реальності. Результатом креативного процесу є, власне, формування особистості, створення унікального мікрокосмосу – людської індивідуальної психіки, душі тощо.

Креативне мислення особистості характеризується винахідливістю, здатністю мислити нестандартно, знаходити нові рішення у кризових ситуаціях. Єдина умова – система освіти має функціонувати відповідно до законів та положень, творча особистість засвоює ці закони за досить короткий проміжок часу, пристосовуючи до них свою поведінку. У теперішній час креативність значною мірою слугує своєрідним механізмом адаптації особистості майбутнього фахівця до швидкоплинних педагогічних умов [3].

Окрім високого рівня інтелектуального розвитку, гнучкості та швидкості мислення креативність передбачає наявність професійних знань та досвіду. У професійній діяльності креативне мислення передбачає наявність нових способів вирішення завдань, відкриття нових зв'язків та закономірностей.

Формування креативності в майбутніх педагогів у ЗВО відбувається поетапно, причому кожен з етапів необхідний для того, щоб розвиток особистості відбувався гармонійно:

1. Створення сприятливих умов, необхідних для активізації творчого потенціалу здобувачів вищої освіти.
2. Активізація творчого потенціалу за допомогою спеціально підібраних технологій творчого самодослідження і самовираження.
3. Аналіз виникаючих у процесі творчості проблем, обмежень і блокувань, із подальшим їх опрацюванням.
4. Закріплення отриманих на попередніх етапах навичок і використання цих навичок у подальшій професійній діяльності [3].

Розвиток навичок креативного мислення у майбутніх педагогів у закладах вищої освіти передбачає стимулювання пізнавальної активності та прагнення до самовдосконалення; оволодіння методами і прийомами рефлексивної творчої діяльності; засвоєння нових знань та їх творче застосування. Розвиток навичок креативного мислення в майбутніх педагогів базується на теорії поступового вдосконалення творчої розумової діяльності.

З вищесказаного можна виділити окремі структурні компоненти певних процесів: мотиваційний, пізнавальний та поведінковий. Мотиваційний компонент характеризується системою домінуючих мотивів, що виражають свідоме ставлення до цінностей і цілей майбутньої професійної діяльності. Пізнавальний компонент дозволяє виокремити знання та

вміння як критеріальні показники сформованості креативного мислення. Поведінковий компонент характеризується практичним, дієвим аспектом креативності.

На етапі професійної підготовки майбутнього викладача доцільно в навчальному плані передбачити дисципліни, що сприяли б набуттю ними навичок креативного мислення, щоб через творче середовище викладання та навчання майбутні педагоги шукали шляхи вираження свого креативного потенціалу в майбутній викладацькій та науковій діяльності.

Висновки. Отже, особлива увага в освітньому середовищі ЗВО повинна приділятися розвитку креативності майбутніх педагогів. При цьому креативність розуміється нами як інтегральна стійка характеристика особистості, що визначає її здатність до творчості, прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генерування великого числа оригінальних і корисних ідей. Основна мета формування креативності у майбутніх педагогів – «розбудити» в собі творця та максимально розвинути закладений творчий потенціал.

До основних ознак креативного мислення можна віднести швидкість, гнучкість, оригінальність, метафоричне мислення та ін. Процес розвитку у майбутніх педагогів навичок креативного мислення спрямований на їх цілісне самовизначення та самовираження у навчальній та професійній діяльності.

Для розвитку навичок креативного мислення необхідні певні умови, які можна об'єднати у три групи:

- I. Здібності і схильності як комплекс соціально-психологічних і фізіологічних якостей людини;
- II. Протилежні (полярні) психологічні якості, поєднання яких індивідуальні;
- III. Оптимальні організаційні умови.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо до вимог креативного освітнього середовища майбутніх педагогів у ЗВО з урахуванням ступенів проблемності, безперервності та включенні його в активну освітню креативну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/) (дата звернення: 26.10.2023).
2. Miller A. (2013). Yes, You Can Teach and Assess Creativity Edutopia. URL: <http://www.edutopia.org/blog/you-canteach-assess-creativity-andrew-miller>
3. Петришин Л. Креативне середовище як педагогічна умова формування креативності майбутніх соціальних педагогів. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 61-71.
4. Махлай О. Творчість і креативність: психологічна сутність та зміст понять. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*. 2017. № 3(8). С. 139-152.
5. Соколовська Т.В. Моніторинг як основа оцінки якості освіти у навчальних закладах. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога: мат-ли V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (29-30 листопада, 2021 р., м. Вінниця)*. Вінниця: ВДПУ, 2021. С. 170-175.
6. Соколовська Т.В. Проблеми моніторингу якості освіти. *Педагогічні традиції та інновації в сучасному освітньому просторі: збірник мат-ів наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених (3-4 листопада 2021 р., м. Вінниця)*. Вінниця: ВДПУ, 2021. С. 92-96.
7. Соколовська Т.В. Сутність управлінського менеджменту майбутніх педагогів. *Стратегічні напрями розвитку науки: фактори впливу та взаємодії: мат-ли III Міжнар. наук. конф. (27 жовтня, 2023 р., м. Тернопіль)*. ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2023. С. 55-57. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conferenceproceeding/issue/view/27.10.2023/42>.